

JUNGOV POJAM SINHRONICITETA

Za onoga koji je obuzet problemom vremena i koji hoće da u svome istraživanju ovog fenomena prodre što dalje i što dublje, otkriva se nepregledno i nedostižno polje već urađenih i obavljenih ispitivanja, od intuicija prvih mitova, preko dubokomisaonih filozofskih sistema do savremenih naučnih otkrića. Uvek, iznova suština vremena izmicala je čoveku, vreme je za njega bilo u isto vreme i nešto konkretno i nešto apstraktno, nešto što je stalno prisutno i što stalno prolazi. Iskustvo ponavljanja, prema rečima Pol Fresca,¹⁾ od kojih su jedna periodična, druga nisu, objašnjava bez sumnje rođenje ideje vremena.

Karl Gustav Jung, koji se celog svog dugog života bavio prvenstveno problemima zdrave i bolesne psihe, i upravo zbog toga bio neumitno upućen da se obrati, osim nauci, još i više mitologiji, filozofiji i religiji, tražio je da doprinese nečim svojim velikoj i, reklo bi se, večitoj enigmatičnosti vremena. Nezadovoljan kako platonskom misli, koja je posmatrala vreme kao pokretnu sliku večnosti koje se odvija u svetu podložno cikličnom vraćanju promena, jevrejsko-hrišćanskom idejom koja je pošla od stvaranja sveta u kome je vreme upućeno jednoj eshatologiji povratka u večnost, pa i modernom naukom i zakonima evolucije koje je ova otkrila, a prema kojima svet nema početka u vremenu, zemlja je mesto neprekidnog progressa realizovanog čovekovim naporima, Jung se okrenuo sebi i nekim svojim intimnim doživljajima koji su obećavali da daleko prevaziđu okvire subjektivnog i postanu neka vrsta nove objektivne zakonitosti.²⁾

Još je Frojd tvrdio da je naše nesvesno bezvremensko, tj. da nema nikakav odnos prema vremenu. Ono je regulisano samo principom zadovoljstva koje je vezano za sadašnjost, dok tek sekundarni proces, kojim vlada princip realnosti

¹⁾ Paul Fraisse, *Psychologie du temps*, P. U. de France, 1937.

²⁾ C. G. Jung, *Erinnerungen, Träume, Gedanken, Rascher V.*, 1962.

zna i za prošlost i za budućnost, dakle stvara odnos prema vremenu. U snu ovaj odnos ponovo nestaje i mi razgovaramo sa čovekom koji je u prethodnoj slici sna sahranjen. U nekim patološkim duševnim stanjima, ali i kod normalnog čoveka uoči uspavlivanja, nema svesti o vremenu i ovakvo stanje ne proizvodi kod čoveka strah ili nelagodnost. Poznato je takođe da deca, zaljubljeni ljudi i umetnici ili naučnici koji stvaraju, nemaju utisak da vreme prolazi.

Postoje, međutim, neka stanja za koja nismo u stanju da kažemo u kojoj su meri još zdrava i mogućna, a preko koje mere nas već potsećaju, ako ne baš na nešto bolesno, onda svakako čudno, neobično, katkad nelagodno. Ovakva stanja su neki parapsihološki fenomeni, kao što su telepatija, prekognicija, predosećanja različite vrste, koji svi spadaju u tzv. izvančulna opažanja ili ESP-fenomene (extra-sensory perception), od kojih je Jung upravo i pošao kada je na nov način počeo da se bavi problemom vremena.

Kod nekih od ovih iskustava postoji, najpre, neobjašnjiva podudarnost između nekog spoljašnjeg događaja i unutrašnje, psihičke slike ovakvog događaja, bez obzira da li se ono što je opaženo u stvarnosti već odigralo, da li se odigrava u sadašnjosti ili pripada budućnosti; isto tako ne izgleda značajno da li se događaj odigrava negde u blizini, ili na suprotnom delu zemljine kugle. Obično se ovakva podudarnost unutrašnjeg doživljavanja sa spoljašnjim događanjem smatra slučajem. Time nije, naravno, ništa objašnjeno, a naša sumnja kada se suviše često, još i u nauci, upotrebi reč, slučajnost, opravdana je, naročito kada se setimo koliko je nauka do danas uspešno objasnila tzv. slučajnosti u zbivanjima. Iz psihološke nauke dovoljno je da se podsetimo genijalnog Frojdivog objašnjenja „slučajnosti“ u omaškama svakojake vrste. To objašnjenje otvorilo je Frojdu vrata za otkrivanje i drugih „slučajnosti“ nesvesnog života.

Kada se postavlja pitanje kauzalnog objašnjenja izvančulnih opažanja, nalazimo se, odjednom, na sasvim nepoznatom terenu na kome nam dosadašnja objašnjenja, uključujući i ona Frojdova, više ne pomažu. Jer, kako kauzalno objasniti poznat, i od Kanta, izgleda, proveren i opisan, slučaj Svedenborgovog „viđenja“ požara u Štokholmu, sa udaljenosti od stotinak kilometara iz Geteborga, u isto vreme kada je požar zaista izbio u Štokholmu. Ili, što je još teže poverovati, pogotovo objasniti, kada neki čovek koji umire u Americi „pošalje“ nekom bliskom srodniku ili prijatelju poruku u Evropu, pa se kod ovoga u času umiranja onoga iz Amerike slomije oledalo bez vidljivog povoda, stane bez razloga sat

ili se ova smrt oglasi na unutrašnjem planu bliskog čoveka?

Posle dugogodišnjeg proučavanja parapsiholoških pojava, u čiju je objektivnost, bar jednog dela ovih pojava, Jung bio uveren, pre svega zahvaljujući preciznim i ponavljanim eksperimentima koje je na Đuk-Univerzitetu u Americi, godinama savesno obavljao Rine, Jung je došao do zaključka „da su nas ispitivanja Rinea naučila da neverovatno može da se odigra i da naša slika o svetu tek onda odgovara stvarnosti kada u njoj i neverovatno ima svoje mesto”.

Pošto je odavno glavna prepreka održivosti i prihvatanju parapsiholoških fenomena bila nemogućnost njihovog kauzalnog objašnjenja, a kako je kategorija kauzalnosti, naročito od Dekartovog doba važila za prosveteni evropski um kao apsolutna, Jung se potrudio da opisanim fenomenima pruži relativno prihvatljivo objašnjenje koje nije kauzalne prirode. Pokazalo se da već u savremenoj fizici neka zbivanja koja se nalaze na ivici vrlo velikog (kosmičkog) i vrlo malog (atomske) izmiču apsolutnoj važnosti kauzaliteta. Ovo saznanje iz fizike, do koga je Jung došao zahvaljujući fizičaru, nobelovcu Wolfgangu Pauliju (Wolfgang Pauli), Jung je smelo primenio i na oblast psihologije, odnosno parapsihologije. Taj drugi princip objašnjenja koji samo dopunjuje, nikako ne poništava vladajući princip kauzaliteta, Jung je označio kao SINKRONICITET i definisao ga je kao „vremensku koincidenciju dva ili više nekauzalno povezanih događaja koji su istog ili sličnog smisla i sadržaja”.

Proširujući ili parafrazirajući ovu definiciju treba da kažemo da smisljena koincidencija, u Jungovom značenju, može da se odigra između nekog psihičkog i nekog fizičkog događaja, kao na primer, kada neki unutrašnji događaj (san, vizija, slutnja) naiđe na podudarnost u spoljašnjoj realnosti, ili kada se sličan ili istovetan san ili misao zbudu u isto vreme na različitim mestima. Vremensko poklapanje događaja ne treba da bude shvaćeno prvenstveno kao astronomska istovremenost. Reč je pre o relativnoj istovremenosti koju treba shvatiti radije kao subjektivan doživljaj; samo je u unutrašnjem iskustvu otklonjena vremenska razlika, pa prošlo ili buduće realno stanje stvari postaje sadašnjost. Povezivanje spoljašnjeg događaja i unutrašnje slike objektivnom istovremenosti, u koju je, dakle, uključena i astronomska istovremenost (isti čas zbivanja), može takođe da se odigra, ali ovo nije odlučujuće. Odlučujuću ulogu igra smislaoni sadržaj koji jedan ovakav događaj čini celovitim i jedinstvenim iskustvom.

Zbog ove odlučujuće subjektivne konstante relativne istovremenosti Jung bira izraz, sinhronističan, a ne sinhron, i govori o sinhronicitetu, a ne o sinhronizmu.

Istovrsnost sadržaja kroz koji biva doživljen smisao može da ide sve do fotografskog ponavljanja ili predskazivanja nekog spoljašnjeg događaja preko unutrašnje slike. Tako se desi da neko neočekivano, prvi put dođe u neki strani grad i da u njemu sve prepozna što je u nekom ranijem snu već video. U mnogim slučajevima karakteristična istovrsnost sinhronističkog fenomena izražava se indirektno, kao simbolička povezanost koja donosi doživljaj smisla. Tako neka slika u snu koja pretstavlja iznenada palo drvo ili čoveka koji se stropoštava, ali i neočekivano jaka svetlost mogu da budu predznaci, osim iznenadnog puta ili rastanka s bliskom osobom još i smrti. Postoje, zaista, povremeno snovi koji su nam strani i daleki i čiji arhetipski smisao može biti otkriven samo od poznavaoca Jungovog tumačenja snova. Uzbudljivo je i potresno čitati jednu od njegovih poslednjih obrada serije snova neke osmogodišnje devojčice, u čijim se snovima punih neličnih, vanvremenskih i vanprostornih arhetipskih slika upečatljivo oglasila skorašnja smrt ove devojčice.

Ostvarivanje ovakvih i sličnih sinhronističkih fenomena Jung objašnjava „apriornim znanjem, prisutnim i delatnim u nesvesnom”; ovo znanje izmiče našoj slobodnoj volji, a počiva na odgovarajućem redu u mikro i makrokosmosu, pri čemu arhetipovi igraju ulogu središta zbivanja. U smisljenoj koincidenciji neke unutrašnje slike sa spoljašnjim događajem, koji čine suštinu sinhronističkog fenomena, objavljuje se kako duhovni, tako i materijalno-telesni aspekt arhetipa.

Svaki san koji nešto predskazuje, svaka slutnja poseduje sopstveni psihički kauzalitet koji je nezavisan od drugog kauzalnog lanca. Kao što je rečeno, ono što u sličnim ili istim slučajevima povezuje unutrašnji sa spoljašnjim događajem jeste smisao. Ne treba nikako zaboraviti da je čovek taj koji smisao podaruje i smisao doživljava i da od čoveka zavisi da li će neki sinhronistički fenomen da previdi, proglasi slučajem, sasvim odbaci ili prihvati.

U nastupanju sinhronističkih fenomena ne možemo zaobići još jedan značajan činilac — naše emocije. Pošto se empirički može utvrditi da se razni sinhronistički fenomeni javljaju često povezani sa arhetipskim zbivanjima, kao što su krize, bolesti, izbijanje psihoze i naročito smrt, a poznato je da čovek reaguje u arhetipskim situacijama snažno afektivno, postavlja se opravdano pitanje da li emocije, u najmanju

ruku, ne potpomažu nastajanje sinhronističkih fenomena. Zaista, za vreme afektivnog stanja ili preko afekta spušta se prag svesti, tako da nesvesno i njegovi sadržaji, među njima i arhetipovi, mogu da uzmu maha. Čovek tako dospeva sa čitavom svojom svešću u oblast relativne vanprostornosti i vanvremenosti nesvesnog (Frojd!), i na ovaj način može pre da doživi sinhronističke fenomene nego u mirnom i trezvenom stanju svesti. Relativno česta pojava čudnovatih događaja kod primitivnih i dece, zatim kod nekih duševno bolesnih ljudi upravo se objašnjava nedovoljno jasnom granicom između svesti i nesvesnog.

Ideja o povezanosti emocija i akauzalnih zbivanja istorijski posmatrajući, vrlo je stara. Jedan od njenih prvih pobornika bio je Albertus Magnus (1193—1280), koji je „excessus affectus” pretpostavljao kao uzrok magijskom uticanju. Jung je sklon mišljenju da tzv. prava magija, kakva se, na primer, primenjuje od strane vrača u primitivnim plemenima počiva na naučno još nedokazanoj sposobnosti voljnog izazivanja vrlo jakih emocija koje su idealna priprema za nastupanje sinhronističkih fenomena. Isto takvo voljno spuštanje u stanje unutrašnjeg uzbudjenja izgleda da igra određenu ulogu u poznatim „astralnim ekskurzijama” u kojima dolazi do svesno preduzetog udvajanja ličnosti.

Pošto se dešavaju sinhronistički fenomeni u kojima emocija može sasvim da nedostaje, Jungova učenica Anijela Jafe⁷⁾ smatra da se emocije moraju shvatiti kao sekundarni fenomen u nastupanju sinhronističkih fenomena. Ono što je, po Anijeli Jafe, bitno u nastupanju ovog fenomena jeste konsteliranje nekog arhetipa, i samo ukoliko neki afekt pomera nesvesno zbivanje u blizinu svesti, ima i on presudan značaj. Pravi smisao nekog sinhronističkog fenomena, za ovu Jungovu učenicu, jeste osvešćivanje nekog arhetipa. Arhetip u pomenutom fenomenu još nije potpuno u svesti, već se nalazi u sferi između nesvesnog i svesnog. Jednim delom on je još u nesvesnom, otud relativiranje vremena i prostora, drugim delom on je već prodro u svest, otud pocepanost njegove psihoidne prirode na dva ili više psihička i fizička paralelna zbivanja koji se jedan od drugog razlikuju.

Iako Anijela Jafe smatra da su emocije od sekundarne važnosti u nastupanju sinhronističkih fenomena, nemoguće je oteti se utisku da one ipak preovlađuju kod većine pomenutih fenomena. Dovoljno je da se setimo intimne bliskosti emotivnog života majke i deteta, dvoje zaljubljenih, analitičara i analiziranog, „primaoca” i

⁷⁾ Anijela Jaffe, *Aus Leben und Werkstatt von C. G. Jung*, Rascher V., 1968.

„pošiljaoca” u telepatiji, kod kojih su i najmanji povodi često dovoljni za pojavu sinhronističkog fenomena, pa da nam uloga emocija opet postane vrlo značajna.

Sinhronistički fenomen je zaista prirodni paradoks. Sve ono što u vremenu svakodnevno označavamo kao juče, danas, sutra, u prostoru kao, ovdje i tamo, u odnosu na okolinu kao, subjekt i objekt, u momentu doživljavanja sinhronističkog fenomena iščezava i kao da se opet za trenutak uspostavlja prvobitno transcendentarno jedinstvo. Psihičko i fizičko govore istim jezikom izražavajući arhetip, akauzalni modalitet. Otud potiče dah čudesnosti u ovom doživljaju.

Iz povezanosti sinhronističkih fenomena sa nesvesnim i arhetipom objašnjava se njihova neproračunljivost. Njihovo nastupanje ne može se unapred predvidjeti, pošto sadržaji nesvesnog, za Junga, najčešće funkcioniraju autonomno. Autonomnost nesvesnih sadržaja pozajmljuje skoro svim manifestacijama nesvesnog karakter sporadičnog i iregularnog. Pravilnost i predvidljivost pojavljuju se samo tamo gde pojmovi vremena, prostora i kauzaliteta imaju apsolutnu važnost. Zbog svoje neusaglašenosti sa zakonima kauzaliteta, sinhronistički fenomeni ostaju događaji koji nepravilno nastupaju, oni su zbog toga izuzetni događaji. Oni su isto tako malo predvidljivi kao i zbivanja u oblasti subatoma. Na ovaj način saznavna strana principa sinhroniciteta pridružuje se nekim neobičnim i manje poznatim prirodnim zbivanjima koji nisu podložni niti objašnjivi kauzalnim principom. Izgleda kao da se nigde tako blizu ne dodiruju fizika i psihologija, prirodna i duhovna nauka kao u događaju sinhroniciteta. Fizičar Pauli piše da se „stara, uska ideja o kauzalitetu (determinizmu) proširuje u jednu opštiju formu „povezanosti” u prirodi, na šta, takođe, upućuju sinhronistički fenomeni. Ovaj način posmatranja stvara u meni očekivanje da se ideje o nesvesnom neće dalje razvijati u uskom okviru njihove terapeutske primene, već da će njihovo priključivanje opštem toku prirodne nauke biti za njih odlučujuće”.

Na kraju ovog kratkog pregleda nekih dosadašnjih pogleda na fenomene sinhroniciteta ne treba propustiti da se istakne kako je poznata Jungova uzdržanost u objavljivanju naučnih otkrića i povodom objavljivanja ovog fenomena primerno došla do izražaja. Posle više od dvadeset godina bavljenja sinhronističkim fenomenima i strpljivog čekanja pravog časa za objavljivanje plodova ovakvog rada, Jung je tek 1952. godine objavio članak pod naslovom **SINHRO-
NICITET KAO PRINCIP AKAUZALNE POVE-
ZANOSTI**. On je u tome članku, između ostalog napisao i sledeće: „Sinchronicitet nije zagonetniji

ili tajanstveniji od diskontinuiteta fizike. Samo je ukorenjeno ubeđenje o svemoći kauzaliteta ono koje stvara teškoće razumevanju i čini nezamislivim da se događaji bez povoda mogu odigrati ili postojati... Njihov nedostatak u objašnjivosti ne potiče samo iz činjenice da je uzrok nepoznat, već odatle što jedna takva činjenica nije zamisliva našim sredstvima razuma".

Kakogod rešili da sudimo o fenomenu sinhroniciteta, moramo najpre upoznati ovaj fenomen i priznati njegovu realnost. Sledeći logički korak biće da sinhronicitet, prema Jungovom savetu, pridružimo kao četvrti značajni, i za nas ljude važeći, fenomen, poznatoj i priznatoj trijadi: vreme, prostor, kauzalitet. Za jedan ovakav korak neophodno je nešto aktivno činiti u sebi na „proširenju svesti”, pomeranju dosadašnjih granica saznanja, jer sinhronicitet, kako tačno primećuje Anijela Jafe, igra u našem dosadašnjem rasparčanom svetu značajnu kompenzatornu ulogu koja jača jedinstvo svesti i jedinstvo sveta. U ovom smislu značaj fenomena sinhroniciteta prelazi granice psihologije i prirodne nauke, i doprinosi novom odgovoru na filozofska pitanja o uređenju sveta.

Kafana ? — postoji i danas